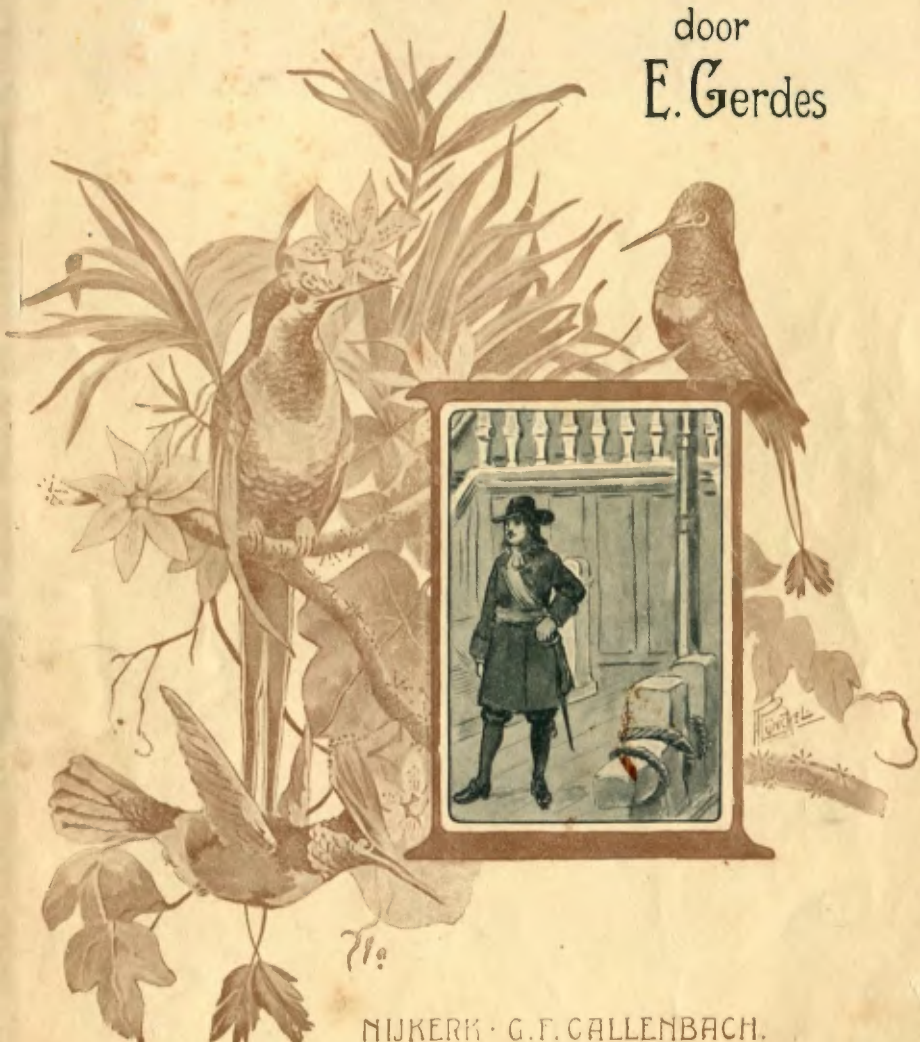
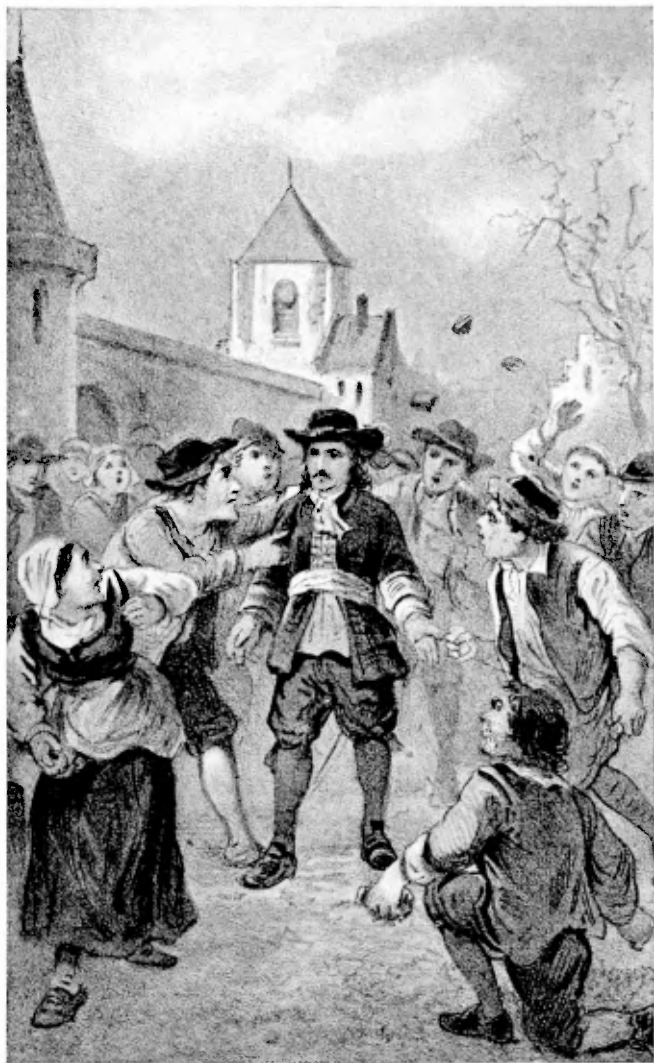

EEN HELD, DIE ORANJE LIEFHAD

door
E. Gerdes

NIJKERK · G. F. CALLENBACH.

Hier stond hij gansch alleen te midden eener doldrittige
volksmenigte . . . blz. 19

Een held, die Oranje liefhad

SCHETSEN UIT HET LEVEN VAN DEN
LUITENANT-ADMIRAAL JAN EVERTSEN

DOOR

E. GERDES

TWEEDE DRUK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

I.

ONZE HELD EN ZIJN AFKOMST.

Zeker schrijver heeft eens gezegd: „De Zeeuwen zijn altijd trouwe Vaderlanders, dappere zeelieden, en in den worstelstrijd tegen Spanje voorstanders van het Huis van Oranje geweest.”

Deze woorden zijn wel van toepassing op den zeeheld, wiens leven ik u in korte trekken wil verhalen. Daar men echter gewoonlijk in een levensgeschiedenis begint met de eerste jaren van den persoon te beschrijven, moet ik al dadelijk mijn leedwezen te kennen geven, dat ik u daarvan weinig of niets kan mededeelen.

Johan of Jan Evertsen werd in Januari 1600 te Vlissingen geboren.

Zijn vader, kapitein Evertsen, was een echte zeerob, die zich nergens zoo gelukkig gevoelde als op zijn schip, en gaarne zijn vrouw en kinderen had meegenomen, maar daar dit niet ging, zich vergenoegen moest den kleinen Jan onder zijn vaderlijke hoede te nemen. Zoodra dan ook de knaap maar even vast op zijn voetjes kon staan, nam kapitein Evertsen hem mede op zijn schip, waar hij hem op het dek liet rondkruipen en hem voor den zeedienst opleidde. Zestien of zeventien jaren heeft Jan Evertsen met zijn

vader op zee rondgezwalkt, verscheidene gevechten bijgewoond, en van hem kan men dus wel zeggen, dat hij al vroeg het kruut heeft geroken.

Na 's vaders dood bleef hij op de vloot. Maar wanneer hij voor het eerst met het bevel over een schip werd belast, kan ik u niet zeggen. Er zijn vele geschriften en aantekeningen van de Admiraliteit van Zeeland verloren geraakt, en niet voor 1622, dus op twee-en-twintigjarigen leeftijd, vinden wij zijn naam als scheepsbevelhebber geboekt, in welke betrekking hij gedurende een groot aantal jaren blijken van moed heeft gegeven. Zijn verdiensten werden door de Admiraliteit zeer op prijs gesteld, vooral omdat men in al zijn handelingen den man zag, die zijn vaderland liefhad en met zijn gansche hart Oranje aanhing.

II.

EVERTSEN ALS COMMANDEUR EN VICE-ADMIRAAL.

Wij moeten thans eenige jaren overslaan, om u naar een tijdstip te brengen, in 'twelk onze Jan Evertsen zich den naam van zeeheld heeft waardig gemaakt.

In het jaar 1636 werd door onze Staten besloten een vloot te zenden naar Duinkerken, om de zee-roovers aldaar eens geducht de les te lezen. Die zee-roovers waren zeer lastig voor onzen handel. Zij roofden alles weg wat zij krijgen konden, en dat niet alleen, maar zij mishandelden en pijnigden onze zee-lieden en landgenooten op ergerlijke wijze. Dit ver-

bitterde ons, en uit wraak werden alle roovers, die men krijgen kon, opgehangen, waarop dan weer nieuwe mishandelingen van de zijde der Duinkerkers volgden. 't Kon eindelijk niet langer zoo voortgaan, en onze Staten zonden dan ook een vloot uit, met last aan de bevelhebbers geen der zeeroovers te sparen, maar ze allen levend in zee te werpen, 'tgeen men destijds noemde: de voeten spoelen.

Aan het hoofd onzer vloot stond Joost Bankers of Bankert, ook wel Van Trappen genoemd, en deze, vernemende dat de kapers van zins waren zee te kiezen en weer op roof uit te gaan, gaf aan Jan Evertsen bevel hen tegemoet te zeilen en hun voornemen te beletten. Het eskader van deze kapers stond onder bevel van twee dappere mannen: Jacques Colaert en zijn Vice-Admiraal Matthijs Rombout. De eerste was een Franschman en in dienst van den Spaanschen koning. Hij staat in de geschiedenis bekend als een man van groote hoedanigheden en van een onverzettelijken aard. Meer dan honderd koopvaardijsschepen en 27 oorlogsschepen had hij prijsgemaakt en 1500 kanonnen veroverd, en zelf was hij zeventien maal zeer zwaar gekwetst geworden. Het smaldeel, waarover Jan Evertsen bevel voerde, bestond slechts uit zeven lichte schepen, terwijl die des vijands veel zwaarder en sterker bemand waren.

Na eenigen tijd rondgekruist te hebben ontdekte Jan Evertsen, op 18 Maart, de kapervloot. Colaert, listig als hij was, voerde de Hollandsche vlag, om daardoor onze schepen om den tuin te leiden en dus ongehinderd voort te stevenen. Maar Jan Evertsen kende zijn man en wist wat hij in het schild voerde. Eerst had hij de Engelsche vlag omhoog geheschen, maar zich vergewissende dat het de vloot was van den kaper, liet hij de Engelsche vlag zakken en haalde dadelijk de Prinsenvlag met haar Oranjekleur omhoog, en naast

deze het Zeeuwsche wapen met het devies: *Luctor et emergo*, 'tgeen wil zeggen: ik worstel en blijf boven. Nu kon Colaert niet langer veinzen: de Oranjevlag verdween en het Bourgondische kruis wapperde weldra boven den mast. Maar even spoedig zeilde Jan Evertsen, bijgestaan door den scheepsbevelhebber Pieter Adriaansz. Ita, ook een Vlissinger, regelrecht op den zeeroover af. Colaert, ziende dat het meenens ging worden, opende een verschrikkelijk vuur, maar Evertsen deed alsof hij er niets van hoorde of zag en spaarde zijn kruut. Zijn schip hield op den kaper aan en wel zóó frisch, dat het met den voorsteven door den spiegel van het kaper-vaartuig heen boorde, waarna de Zeeuwen dit enterden en nu met volle kracht begonnen te vuren. Voor dit enteren waren de kapers bang. Zij wisten uit ondervinding, dat wanneer de Nederlandsche zeelieden op het vijandelijke schip overgesprongen waren, het dan een gevecht werd op leven en dood, waarbij de kapers het verliezen moesten. Colaert, het dreigende gevaar ziende, beval dat men zich van het Zeeuwsche schip zou losmaken, het kostte wat het wilde. Nu hakte en sloeg en sneed en sjarde men met bijlen en handspaken, om het touwwerk van Evertsen te vernielen en zich aldus van hem te verlossen, 'tgeen Colaert ook gelukte, zoodat Evertsen moest afdrijven. Maar in 'tzelfde oogenblik viel Bankert den kaper aan en nu keerde Evertsen terug. Andermaal lagen de beide schepen bij elkander, en opdat de kaper niet zou kunnen ontsnappen, spoedden zich eenige matrozen op bevel van Evertsen in een boot en bonden het roer van Colaerts schip zóó vast, dat het zich niet bewegen kon. De kaper riep nu Evertsen toe: „Als gij mij niet laat gaan, dan steek ik den brand in het kruut en laat u met mij in de lucht springen!” 't Was een stout gezegde, maar zeggen en doen zijn twee. Evertsen wist wel dat

Colaert dapper was, maar hij wist ook dat iemand veel liever blijft leven, al is het ook als een gevangen man, dan in de lucht geworpen en aan alle ledematen verbrijzeld te worden. Zonder zich een oogenblik te bezinnen, antwoordde hij hem ongeveer het volgende: „Vlieg op maar! Ik laat u niet los. Meê zul je, dat zweer ik jel” Er ontstond thans een verschrikkelijk gevecht, man tegen man. De kapers werden overal teruggedrongen, en toen Colaert merkte dat zijn schip begon te zinken, onderwierp hij zich aan Evertsen, die hem als gevangene op zijn schip overnam.

Onze zeeman behaalde een luisterrijke overwinning, want niet slechts werd Colaert gevangen genomen, maar ook twee andere kaperschepen met den Vice-Admiraal Rombout vielen in zijn handen, terwijl het vierde schip hun wist te ontsnappen. Groot was de vreugde toen de overwinnaars te Middelburg binnenliepen met de buitgemaakte schepen en de beide gevangenen, die het hun zoo lastig gemaakt hadden, maar nu in verzekerde bewaring gehouden werden. Nadat Evertsen aan den Zeeraad verslag gedaan had van zijn bedrijf, werd hem door den Voorzitter groote lof toegezwaaid en hem dank gebracht „*voor de goede devoirs door hem gedaan, in het vertrouwen dat hij daarin zou voortgaan.*” Alle hoofdbevelhebbers ontvingen een gouden keten. Die van Evertsen had een waarde van bij de duizend gulden, en hij ontving ze met deze bijvoeging, „dat hij ze zou dragen ter eere van het Land en *tot gedachtenis van zijne vroomheid en manhaftigheid.*”

Aan die keten hing een gedenkpenning met de volgende merkwaardige opschriften. Aan de eene zijde stond: (in 't Latijn) „De dag des Heeren der heirscharen zal zijn tegen alle schepen van Tharsis. Jes. 2 vs. 12, 16.” Aan de andere zijde stonden de woorden: „Onder den Commandeur Johan Evertsen, en

onder de scheepsbevelhebbers Joost Banckers, Jan Jacobsz. Vlieger, Pieter Adriaansz. Ita en Adriaan Johannesz. is een zeegevecht geleverd voor Dieppe, den achttienden van Sprokkelmaand des jaars 1636."

Wat Colaert en Rombout betreft, de eerstgenoemde werd naar Den Haag overgebracht en daar gevangen gezet, daar hij te Middelburg, hoe streng ook bewaakt, met zekeren La Motte onderhandelingen wist aan te knopen, om Vlissingen te verrassen en te veroveren. Doch het was weder aan de waakzaamheid van Evertsen te danken, dat deze toeleg ontdekt werd.

Evertsen werd om zijn kloek gedrag in het volgende jaar tot Vice-Admiraal van Zeeland verheven en overlaadde zich met roem in den slag bij Duins. Tromps macht aldaar was te zwak, en derhalve werden er, tot verbazing van geheel Europa, binnen weinige dagen zeventig schepen uitgerust, die zoowel uit Holland als uit Zeeland tot hulp aan Tromp werden toegezonden. Jan Evertsen kreeg het bevel over zestien schepen van oorlog en eenige branders, en ging daarmede op den vijand los. Evertsen had terstond het oog op den Portugeeschen Admiraal Don Lopez, wiens schip, de Theresa, 't grootste was van de vijandelijke vloot. Het droeg tachtig stukken geschut en was bemand met 1200 koppen, onder welke zich de bloem van Portugals adel bevond. Bij dat oorlogskasteel vergeleken was het schip van Evertsen zeer klein, en stak het er bij af als een notedop bij eens mans vuist. Toch ging onze Zeeuw er kloekmoedig op af, en nu hij het wegens de grootte niet enteren en bespringen kon, beukte hij het van alle zijden, waarbij Tromp hem te hulp kwam met eenige branders, die zich aan het Portugeesche Admiraalsschip wisten vast te hechten en het in brand staken. Onder een vreeselijk gekraak barstte het vaneen en vloog, met al wat er op en in was, in de lucht. De uitbar-

sting daarvan was zoo geweldig, dat de naburige landen er van geschud werden. De vlammen verlichtten vele duizenden toeschouwers, die op de kusten van Engeland en Frankrijk getuigen waren van dit ontzettend tooneel.

Ook nog andere schepen werden genomen en algemeen was de lof, die aan Evertsen werd toegezwaaid voor zijn dapperheid en zijn uitnemend beleid, terwijl de Algemeene Staten zijn verdiensten beloonden met een gouden keten en een deel van den veroverden buit.

Na dezen vermaarden zee-strijd keerde Evertsen naar het Vaderland terug en nam te Vlissingen zitting in den Zeeraad, die zeer gediend was met zijn inlichtingen omtrent belangrijke zeezaken. Het was voor hem een tijd van rust, een tijd, dien hij wel niet gezocht had, maar die toch goed voor hem was en vooral voor zijn vrouw en kinderen, die den geliefden echtgenoot en vader zoo dikwijls moesten ontberen. Hij kon dus nu eenig huiselijk geluk genieten.

Ik zou u thans zoo gaarne een kijkje gunnen in het huisvertrek van onzen Vice-Admiraal, hoe hij zich met vrouw en kinderen onderhield en hun zijn ervaringen op zee meedeelde. Mij dunkt, de kinderen zullen aan zijn lippen gehangen en ook wel eens gesidderd hebben, wanneer hij hun vertelde van het kanongebulder, en van de ontzettende tooneelen, die er plaats hadden, als er een schip in de lucht vloog. Maar zeker heeft hij hen ook gewezen op God, die hem steeds zoo zichtbaar beschermd en hem nu in hun midden gebracht had. Ik kan u echter niets bijzonders van zijn huiselijk leven vertellen, daar de historie ons er geen enkel woord van mededeelt, maar ge kunt er op vertrouwen, dat Jan Evertsen zijn kinderen een Christelijke opvoeding gegeven

heeft. Hij toch was een ernstig, vroom, gemoedelijk man, die ook wel zijn gebreken en boezemzonden had, maar overigens in alles een goed voorbeeld gaf van een Christen, die God, zijn land en Oranje liefhad.

III.

STRIJD TE LANDE.

Niet lang genoot Jan Evertsen de huiselijke rust. Eerlang werd hij weder naar zee gezonden, om de Duinkerker kapers te bestrijden, en hij deed dit met zulk een goed gevolg, dat deze roovers in de eerstvolgende jaren niets meer durfden te ondernemen.

In het jaar 1644 werd hij echter tot andere werkzaamheden geroepen. Prins Frederik Hendrik ontbood hem, daar hij zijn diensten noodig had en vooral voordeel wilde trekken van zijn ervaring in het krijgswezen. De Prins had namelijk het beleg geslagen voor Sas van Gent en ontmoette daar zwaarigheden, die alleen een kundig zeeman kon opheffen.

Jan Evertsen haastte zich om aan Oranjes roepstem gehoor te geven.

Wat was er voor hem te doen?

Ik zei u dat de Prins Sas van Gent belegerde. Nu waren er in de nabijheid dezer sterkte vele krekten en een strook lands, de Oostenrijksche polder genaamd, die geheel onder water lag. Hiervan maakten de Spanjaarden gebruik om Sas van Gent van levensmiddelen en krijgsbehoefden te voorzien. Zij verschenen dan ook in veertig sloepen te water, tevens met het oogmerk de stad te ontzetten. Om deze poging van

den vijand te verijdelen was Jan Evertsen ontboden, en terstond nam hij, na alles goed onderzocht te hebben, zijn maatregelen. Hij zond twee schepen van oorlog en eenige sloepen met geschut naar de bedreigde punten, en toen de Spanjaarden kwamen, maakten dezen gauw rechtsomkeert. Nu kon de Prins het beleg geregeld voortzetten en Sas van Gent gaf zich dan ook spoedig over.

Eenmaal bij den Prins zijnde verliet hij hem niet zoo spoedig. Oranje kon hem niet missen en Evertsen leefde 't liefst onder de Oranjevlag. 't Volgende jaar bewees hij den Prins weer uitstekende diensten bij het beleg van Hulst. Om de Spanjaarden bezig te houden en den krijgslieden van Frederik Hendrik gelegenheid te geven naar Vlaanderen te trekken, verwekte hij met pontons en sloepen alarm in de forten van den vijand, die hierdoor belet werd den voortgang van den Prins te belemmeren. Ook bij het beleg gaf hij blijken van goed doorzicht en droeg er veel toe bij, dat deze sterke vesting in onze handen viel.

En nu ging het 't volgende jaar, 1646, op Antwerpen los. De Prins had het reeds lang op 't oog deze stad in bezit te nemen, maar 't kwam er niet toe, daar de Staten van Holland hem geen genoegzamen onderstand wilden toestaan. Toch gaf de Prins zijn voornemen niet zoo spoedig op. Gesteund door Fransche hulpbenden wilde hij trachten de stad te vermeesteren. 't Was geen gemakkelijk werk, want Antwerpen was omringd van forten en schansen, die de nadering bemoeilijkten. Vooral was het de schans Boerengat, die eerst genomen moest worden, wilden onze troepen de stad naderen, en nu droeg de Prins aan Jan Evertsen op de schans te nemen. Onze Vice-Admiraal verkende eerst goed het terrein en gaf daarna bevel aan tweehonderd matrozen en even zoovele soldaten,

in vijf en twintig sloepen naar de schans te roeien, terwijl hijzelf, 9 Augustus 1646, zich in een bootje begaf en 's avonds in alle stilte de Schelde oproeide. Dicht bij de schans gekomen, zonder dat de vijand hem opgemerkt had, stapte hij aan land, waar hij met den bevelhebber der soldaten, Johan Willem Cabeljau, voorttrok, maar eensklaps op een Spaansche patrouille stuitte. Deze maakte natuurlijk alarm. Jan Evertsen liet zich echter hierdoor niet afschrikken, ging door, en nu viel hij met zijn matrozen en soldaten de schans aan, die stormenderhand werd veroverd. Nog voordat de dag was aangebroken woei de Prinsenvlag op het Boerengat en konden de Spanjaarden hooren hoe lustig ons volk het Wilhelmuslied blies en zong.

Deze overwinning was slechts van korten duur. Drie Spaansche batterijen openden hun geschut tegen de schans, en er kwamen ook schepen aan met krijgsvolk bemand, om de schans te hernemen. Had het aan Prins Frederik Hendrik alleen gelegen, dan zou hij wel hulp gezonden en niet geduld hebben, dat de Spanjaarden deze schans heroverden, maar gelijk ik zeide, Holland weigerde hem te steunen, en de Prins, hoe verstoord hij ook hierover was, moest van verdere pogingen afzien. Hij zond nu aan Evertsen bevel de schans te verlaten, die daaraan voldeed, maar vooraf haar verwoestte, de kanonnen vernagelde en voorzien van goeden buit, als overwinnaar terugkeerde. De Prins ontving hem hoffelijk, dankte hem zeer, en hoogstwaarschijnlijk is onze Vice-Admiraal omstreeks dezen tijd hiervoor door den Franschen koning tot Ridder van de orde van den Heiligen Michiel benoemd. De Fransche gezant kreeg bevel hem met den halsband en het eereteken dier orde te begiftigen, „uithoofde — dus staat er in de oorkonde — van zijne verdiensten en deugden, en bijzonder, om

de goede genegenheid, welke hij toedroeg aan het welzijn en de belangen van den koning." Sedert dien tijd werd dan ook Jan Evertsen genoemd Ridder en Vice-Admiraal.

Wederom volgde er nu een tijd van rust. De vrede te Munster, in 1648 gesloten, maakte een einde aan den tachtigjarigen strijd, en daar er voorshands geen uitzicht was op oorlog, werd de scheepsmacht zeer verminderd en tal van bevelhebbers op loffelijke wijze uit den dienst ontslagen. Jan Evertsen keerde dus huiswaarts, om opnieuw het lief en het leed van het huiselijke leven te smaken.

IV.

DE EERSTE EN TWEDE ENGELSCHE OORLOG.

Na den dood van Frederik Hendrik in 1647, en dien van zijn zoon Willem II in 1650, kwam er niet weinig beroering in ons land. Er was geen opvolger, die den stadhouderlijken zetel kon beklimmen, want zooals ge weet, beviel de weduwe van Prins Willem eerst in 't volgende jaar van een zoon, den later zoo beroemden Willem III. Nu zou het, dunkt menigeen, 't eenvoudigste geweest zijn den jongen Prins zoolang onder voogdij-schap te stellen, totdat hij als Stadhouder kon optreden, en inmiddels hem reeds als zoodanig erkennen, dat wil zeggen, dat in zijn naam het land bestuurd werd, maar daar waren de EdelMogende Heeren in Den Haag tegen, die liever zelf regeeren wilden, dan onder een stadhouder te staan. De republikeinsche macht was toegenomen, en vooral was het Jan de

Wit — in 1653 Raadpensionaris geworden —, die zich een heftige tegenstander van het Huis van Oranje betoonde. Doch niet alle provinciën dachten zooals Holland. Zeeland vooral was zeer sterk op de hand van Oranje, en hoewel er vele pogingen aangewend werden, om de Admiraliteit aldaar te bewegen zich bij de Anti-stadhouderlijke partij te voegen, bleef Zeeland echter trouw en zoo ook Jan Evertsen.

Intusschen brak er een oorlog uit tusschen Engeland en onzen Staat. Engeland was najverig op onzen handel, deed daaraan afbreuk zooveel het kon en wilde meester zijn van de zee. Dit kon ons land niet gedoogen en met allen spoed werd er nu een vloot uitgerust. Ook de Zeeuwsche Staten haastten zich om hun scheepsmacht met die van Holland te vereenigen, doch gaven hun verlangen te kennen, dat hun Vice-Admiraal Luitenant-Admiraal van Holland en met het opperbevel van de vloot belast zou worden, omdat hij er niet slechts bekwaam toe was, maar ook de meeste dienstjaren telde van al de vlootvoogden. Doch Holland was er tegen, en Jan de Wit niet minder. Ge begrijpt wel waarom. Ware Jan Evertsen evenzoo tegen Oranje geweest als de Raadpensionaris, dan zou hij gewis tot opperbevelhebber van de vloot benoemd zijn. Maar nu ging men hem voorbij. Dit krenkte Evertsen zeer, en had hij zijn land niet zoo liefgehad, gewis zou hij dan zijn ontslag uit den zeedienst genomen hebben. Maar hij hoopte op de toekomst. God zou alle dingen ten beste besturen en hem te zijner tijd wel verheffen.

In dien eersten Engelschen oorlog ging het zeer heet toe. Dit kunt ge eenigszins nagaan, daar de historie ons bericht, dat er in een tijdsverloop van nog geen dertien maanden negen belangrijke zeeslagen werden geleverd en wij meer dan honderd schepen in zee hadden.

Evertsen nam een zeer werkelijk deel aan dezen oorlog, vooral in den zee-strijd bij Ter Heide. Om u

eenig denkbeeld te geven van 'tgeen hij toen verricht heeft, laat ik u een gedeelte van den volgenden brief lezen, dien hij aan de Staten schreef: „Wij kregen zooveel schoten onder water, dat wij onophoudelijk gedwongen waren, om twee pompen aan den gang te houden. Het ruwe weder veroorloofde ons niet op een gemakkelijke wijze ons lek te stoppen; nochtans na den geheelen morgen gepompt te hebben, konden wij met onze vloot tegen den vijand inzeilen, en gingen door de groote menigte heen. Er waren er ruim 70, waaronder 3 Admiraalsschepen, en de andere waren bijna alle oorlogsschepen van den eersten rang, die ons zoo toetakelden, dat ik niet anders kon denken, of wij zouden in de diepte wegzinken. Ik heb aan boord meer dan vijftig dooden en gekwetsten; ik zelf heb een wond in den rug gekregen; mijn kapitein (zijn eigen zoon) drie wonden, meer dan twintig schoten onder water, en voorts zijn onze masten, zeilen en kabels zoodanig gehavend, dat ik aan Pieter van Gorcum bevolen heb met zijn schip bij mij te blijven, opdat ik in staat zou zijn de bemanning te redden als het schip zinkt.”

Ge ziet hieruit hoe zwaar Jan Evertsen het in dezen strijd te verantwoorden had, maar hij hield het dapper uit. Toen de avond viel werd het gevecht gestaakt, maar den volgenden morgen, op de hoogte van Scheveningen, hervat. Admiraal Tromp voerde den rechtervleugel aan, De Ruiters den linker en Jan Evertsen gebood over den middentocht. Te zeven ure 's morgens werd het teeken tot den aanval gegeven en weldra brak onze vloot door de Engelschen heen en begroette hen van alle zijden uit ontelbare vuurmonden. Reeds scheen ons de overwinning zeker te zijn, toen Tromp doodelijk getroffen werd, 'tgeen Witte Cornelisz. de With zich aan 't hoofd der vloot deed stellen. Deze was echter zoo gehavend, dat hij het beter

oordeelde te wijken dan in 's vijands macht te vallen. Maar wijkende hield hij toch de Engelschen in ontzag en kwam met een deel der vloot in 't vaderland.

Ook Jan Evertsen was genoodzaakt terug te keeren. Toen men hem bij zijn terugkomst vroeg: „waarom hij niet op een ander schip was overgegaan, toen het zijne doornageld was?” gaf hij tot antwoord: „Ik had alsdan moeten overgaan op een van 's vijands schepen,” waarmede hij wilde zeggen, dat hij zoodanig van den vijand omringd was, dat hij geen Hollandsch schip had kunnen bereiken en dus door den vijand heen een weg had moeten banen. Wel een bewijs van moed en dapperheid.

Na Tromps dood dacht Jan Evertsen, dat hem nu het opperbevel over de vloot zou toevertrouwd worden. En zeker had hij, als oudste en hoogste in rang, er ook het meeste recht op. Maar hij had zich vijanden gemaakt door zijn gehechtheid aan het Huis van Oranje. Jan de Wit, die het oppergezag in handen hield, bleef zijn grootste tegenstander, en daar het niet ging iemand tot Luitenant-Admiraal te verheffen, die beneden de waardigheid stond van Jan Evertsen, benoemden de Staten Jacob van Wassenaar, heer van Obdam, een cavallerie-officier, tot Luitenant-Admiraal van Holland. 't Was een nieuwe krenking voor onzen Evertsen, die dan ook zijn verontwaardiging in edele, ronde zeemanstaal te kennen gaf, maar zich ten slotte onderwierp, in de hoop den volgenden keer beter te slagen.

En toch zou hij wederom teleurgesteld worden.

De tegenstanders van Oranje werden hoe langer hoe machtiger en drierster en de partijzucht ontaardde in haat. Toen de tweede Engelsche oorlog uitbrak, in 1665, zorgde Jan de Wit er voor dat Jan Evertsen niet met het opperbevel zou belast worden, ingeval Wassenaar kwam te sterven. Zeeland, dat wel de reden

wist waarom Holland zoo handelde, had zich reeds gegriefd gevoeld doordat de Staten aan Witte Cornelisz. de With den voorrang boven Evertsen hadden gegeven, en om deze verongelijking te herstellen werd Evertsen, in December 1664, tot Luitenant-Admiraal van Zeeland benoemd, met het doel om hem, na Wassenaar, het bevel over 's Lands vloot te doen voeren. Maar Jan de Wit kon nu eenmaal onzen prinsgezinden Zeeuw niet verdragen, en wist te bewerken, dat er drie andere bevelhebbers tot gelijke waardigheid werden benoemd, met bepaling, dat bij Wassenaars overlijden Kortenaar met het opperbevel zou worden belast. Ieder was over dit besluit verrast, en men vreesde dat deze nieuwe benoemingen wanorde op de vloot zouden teweegbrengen. Jan de Wit stoorde er zich echter niet aan. Hij haatte alles wat Oranje aanhing en daaronder moest Evertsen lijden.

Die tweede Engelsche oorlog liep zeer ongelukkig voor ons af. Onze vloot telde 103 oorlogsschepen, 4800 kanonnen en 20000 man. 't Was een prachtige vloot, goed toegerust tegenover een vijand, die even sterk was. Maar wat er op onze vloot gemist werd, dat bezaten de Engelschen in hooge mate, namelijk eendracht, terwijl er onder onze bevelhebbers naijver, wrok en haat heerschten. Toen onze vloot de Engelsche ontmoette werd Wassenaar zeeziek, en twee dagen later gaf hij bevel tot den aanval, 'tgeen tegen den zin was der andere bevelhebbers, daar onze vloot met tegenwinden te worstelen had. Wassenaar, een man van moed, maar zonder ervaring op dit gebied, zette zijn voornemen door. Het bevel tot den aanval werd hernieuwd, en nu begon een strijd, die voor Wassenaar slecht afliep. Hij hield zich dapper in een gevecht met het Engelsche Admiraalsschip van York, maar eensklaps sprong zijn schip in de lucht, en . . . van onzen Admiraal werd zelfs het lijk niet weer

teruggevonden. Ook Kortenaar sneuvelde, en zijn kapitein, die niet gevangen wilde genomen worden, nam de vlucht, welk voorbeeld ook door andere schepen gevolgd werd. De verwarring werd thans ontzettend groot, want er was geen hoofd meer om bevelen te geven en niemand wist aan wien te gehoorzamen. In deze hachelijke ure neemt Jan Evertsen een kloek besluit, hijscht de Admiraalsvlag en beveelt stand te houden.

Maar in welk een toestand!

Zijn schip had reeds meer dan 10000 pond buskruit verschoten en telde 60 dooden. De bemanning moest hard werken om het schip boven te houden, daar het 17 schoten onder water gekregen had. Zijn broeder Cornelis hielp hem trouw, en ook 20 andere kapiteins bleven aan zijn zijde en streden dapper, maar de overmacht was te groot, en nu week Evertsen met tien schepen naar de Maas, terwijl een 60-tal met den jongen Tromp, die het gezag van Evertsen niet had willen erkennen, op Texel aanliep.

't Was een droevige afloop, die voor onzen Evertsen zeer onaangename gevolgen had.

V.

DE MISHANDELING.

Terstond bij zijn komst in het vaderland schreef Jan Evertsen een brief aan de Algemeene Staten, waarin hij hun kennis gaf van 't gebeurde, en betuigde in krachtige bewoordingen zijn leedwezen over de ramp, die 's Lands vloot had getroffen, maar

klaagde tevens zeer over de schandelijke lafhartigheid van vele kapiteins, zelfs die van zijn eigen schip. Hierop ontving hij het bevel zich ten spoedigste naar Den Haag te begeven, om aan de vergaderde Staten nadere mededeeling te doen.

Den 14den Juni 1665 stapte hij te Hellevoetsluis aan wal en begaf zich op reis. Toen hij te 7 uur des avonds de poort van den Briel in een wagen binnenreed, wachtte hem geen aangename verrassing. Men wist reeds wat er met de vloot gebeurd was en gaf hem de schuld van al het onheil. Het volk, opgehitst door de tegenpartijders van Oranje, was woedend, riep hem toe, dat hij den Admiraal Van Wassenaar in den steek had gelaten, om zich te wreken over zijn niet-benoeming tot opperbevelhebber; en dat hij nu alles gedaan had, om den slag te verliezen. De opgeruide menigte liet het niet bij deze dwaze aantijging, maar ging tot gewelddadigheden over. Men trok hem uit den wagen, wierp hem met steenen en modder, en sleepte hem naar de kade. Hier stond hij gansch alleen temidden eener doldriftige volksmenigte, aan wie hij zijn onschuld betuigde, maar die niet aangehoord en nog minder aangenomen werd. Het woedende volk werd hoe langer hoe stouter en drong op hem in. Weldra grepen eenige forsche handen hem aan, en wierpen den 65 jarigen held in het water. Maar ook hiermede was het ruwe volk niet tevreden. Men wilde hem verdrinken, en om hem te beletten te zwemmen en zijn leven te redden, wierp men hem met steenen. Gelukkig voor den miskenden man, dat hij zich aan een schip kon vastklemmen en zoo het hoofd boven water houden, maar de steenen bedreigden zijn leven. Reeds had hij drie bloedende wonden aan het hoofd en hij zou hier den dood gevonden hebben, zoo er niet onverwachts hulp gekomen ware. Er bevonden zich juist tezelfder tijd twee afgevaardigden der Algemeene

Staten in den Briel, die, den nood ziende waarin zich de Admiraal bevond, met eenig krijgsvolk kwamen toeschieten, hem van een smadelijken dood verlost en naar een huis brachten. Maar zoo dol-woedend was het verkeerd ingelichte en opgeruide volk, dat het toeliep, om Evertsen uit het huis te halen, zoodat de woning door een wacht moest bezet worden.

Des anderen daags gelukte het den Admiraal, als visscher verkleed, uit den Briel te ontkomen, en vergezeld van een sterke bedekking van krijgsvolk, kwam hij in Den Haag, waar De Wit hem liet gevangen zetten, omdat — dus drukt de historie het uit — „de Raadpensionaris hem haatte als Zeeuw en als aanhanger van het Huis van Oranje, beschouwende hem als den persoon, aan wien het verlies van den zeeslag moest geweten worden.” De Staten van Zeeland echter kwamen hem eerbiedig begroeten en eischten dat hun Admiraal voor de EdelMogende Heeren komen zou om hun mondeling verslag te doen. Jan de Wit ontving den held koel en gaf op barschen toon bevel, dat Evertsen naar den Helder moest gezonden worden en voor den krijgsraad terechtstaan. 't Was schandelijk van Jan de Wit aldus den grijzen held te bejegenen, maar partijzucht en haat tegen Oranje dreven hem tot deze wandaad. Eerlang zou hijzelf het ondervinden waartoe een volk in staat is, dat zich in zijn gevoelens gekrenkt acht, en hoewel het te betreuren is dat eenige jaren later de Haagsche burgers zich zoo vergaten, om hun woede aan hem te koelen en hem letterlijk aan stukken te scheuren, zoo zien hierin sommigen een soort van vergelding voor zijn haat tegen Oranje en allen die dat stamhuis liefhadden.

Merkwaardig! De krijgsraad kon niet belegd worden, daar geen der Admiralen het voorzitterschap wilde bekleeden. Al waren er ook die niet op de hand waren van Evertsen, toch waren zij te zeer overtuigd van

zijn onschuld en ook van zijn moed, dan dat zij een veroordeeling over hem wilden uitspreken, zoodat, trots alle pogingen van Jan de Wit, onze held in vrijheid werd gesteld, die in zijn hart de overtuiging droeg, dat hij als een eerlijk en godvruchtig zeeman het vaderland gediend had.

Met hartelijkheid werd hij nu in zijn geboorteplaats ontvangen en de Staten van Zeeland overlaadden hem met geschenken en eerbewijzen. Maar zij konden hem niet bewegen opnieuw de betrekking van Luitenant-Admiraal te aanvaarden. Hij trok zich uit den strijd terug, en 't eenige waartoe hij zich vinden liet was, dat hij het toezicht hield op het bouwen eener nieuwe vloot.

VI.

DE DOOD VAN DEN ZEEHELD.

Intusschen bleef de oorlog voortwoeden, en toen Jan Evertsen vernam dat zijn broeder Cornelis, die in zijn plaats als Luitenant-Admiraal van Zeeland het bevel ter zee voerde, in den strijd het leven had verloren, kwam de oude liefde voor het Vaderland weer boven en schreef hij aan de Zeeuwsche Admiraliteit, dat hij wenschte „zijn leven, ter bestemden tijde daartoe gekomen zijnde, voor het Gemeenebest op te offeren, gelijk zijn vader, een van zijn zonen en vier van zijn broederen, allen het geluk reeds gehad hadden, in onderscheidene gevechten tegen den vijand, op het bed van eer te sterven.”

De Staten van Zeeland waren zeer met dezen wensch ingenomen en herstelden hem, 21 Juni 1666, in zijn rang van Luitenant-Admiraal. Zij gaven hem tevens

het oppergebied over de zeemacht van hun gewest, met zulk een onbepaald gezag, als nog nimmer een Zeeuwsche vlootvoogd had gevoerd. Ook schreven zij aan 's Lands Staten en drukten hun wensch uit, dat de hooge Overheid niet zou aarzelen, om ook Jan Evertsen tot Luitenant-Admiraal van Holland te verheffen. Doch deze woorden vielen in geen goede aarde.

Jan de Wit was juist te Vlissingen toen de Zeeuwsche Staten Evertsen tot Luitenant-Admiraal hadden benoemd, en woedend dat men dezen voorstander van Oranje opnieuw met een gezag over de vloot wilde bekleed zien, haastte hij zich een brief te schrijven aan de Staten Generaal, waarin hij andermaal vinnige en scherpe beschuldigingen tegen Evertsen uitbracht en hen aanspoorde deze benoeming te vernietigen. Maar de Staten-Generaal waren zoo wijs dezen brief louter voor kennisgeving aan te nemen, en de pogingen van Jan de Wit bleven zonder gevolg, vooral door de kloeke handelwijze der Staten van Zeeland, die het ronduit verklaarden, dat hun Admiraal dergelijke hatelijkheden nooit had verdiend. Wel bleef Jan de Wit gekant tegen het besluit der Zeeuwsche Admiraliteit, maar wat hij ook deed, hij kon toch niet beletten, dat Jan Evertsen op 's Lands vloot als tweede Opperbevelhebber werd aangesteld.

De vloot was gereed en stak 4 Juli 1666 in zee. Zij bestond uit drie smaldeelen, waarvan De Ruiter het bevel voerde over den middentocht, Tromp over de achterhoede en Jan Evertsen over de voorhoede, die 28 groote schepen, eenige branders en kleine vaartuigen telde.

Evertsen zeilde in de beste orde op den vijand aan, en te twaalf ure des middags verkondigde het eerste kanonschot van zijn smaldeel den aanvang van een der grootste zeegevechten, waarvan de geschiedenis heeft melding gemaakt. De zee was buitengewoon stil,

'tgeen De Ruiter belette Evertsen te volgen, en de Engelschen, die den wind in hun voordeel hadden, maakten hiervan gebruik, om zich tusschen de beide smaldeelen van Evertsen en De Ruiter te plaatsen, waardoor onze schepen in verwarring geraakten. Daarbij kwam nog dat Tromp, die de seinen van het admiraalsschip niet goed begrepen had, zich van de vloot verwijderde, zoodat De Ruiter en Jan Evertsen nu de geheele Engelsche vloot tegen zich hadden. Evertsen echter, verre van moedeloos te worden of aan wijken te denken, handhaafde zich dapper tegen den steeds aangroeienden vijand, zelfs toen De Ruiter hem niet meer kon bijstaan. Drie uren lang stond hij op het dek en gaf, kalm als hij was, zijn bevelen, wetende dat geen haar van zijn hoofd zou gekrenkt worden zonder Gods wil. En juist te drie ure ontving hij het doodelijk schot, dat hem een zijner beenen wegnam en hem machteloos ter neer deed zinken.

Den volgenden dag blies hij den laatsten adem uit. Hij mocht dus de overwinning niet beleven, die De Ruiter in den vermaarden vierdaagschen zeeslag behaalde, maar niettemin heeft de Zeeuwsche Admiraliteit 's mans verdienste waardig gehuldigd. Zijn lijk werd naar Zeeland overgebracht en bij dat van zijn broeder Cornelis in de St. Pieter of Oude Kerk te Middelburg begraven.

Een prachtig praalgraf dekt beider gebeente. Twee geniussen, met treurgewaad omhangen, beweenen den dood der zehelden, die in volle wapenrusting, met den staf van gezag in handen, op twee grafsteden in marmer uitgehouwen liggen, terwijl boven hun hoofd het wapen der Evertsen prijkt. Het geheel is uit wit en zwart marmer gebeeldhouwd, van dezelfde hand, die het beroemde graf van De Ruiter in de Nieuwe kerk te Amsterdam heeft vervaardigd.

Later, in 1818, werd dit praalgraf met de over-

blijfselen der beide lijken naar de Nieuwe kerk te Middelburg overgebracht. Op den grooten steen daarvan leest men het volgende opschrift: Ter eeuwige nagedachtenis van de onsterfelijke zeehelden de Gebroeders Johan en Cornelis Evertsen, Luitenant-Admiralen van Zeeland, beiden strijdende voor het Vaderland, gesneuveld in het jaar 1666.

Maar al ware er ook voor onzen held geen praalgraf opgericht en dekte geen steen met een sierlijk opschrift zijn gebeente, de naam van Jan Evertsen zou door ons volk niet vergeten zijn. Zoo dikwijls wij denken aan de roemrijke dagen van ons Vaderland in de 17e eeuw, staat ons Jan Evertsen, Luitenant-Admiraal van Zeeland, voor den geest, en zien wij in hem een man, die zich door een godvruchtigen wandel boven velen onderscheidde, en wiens nagedachtenis steeds in dankbare herinnering zal blijven bij allen, die Oranje en Nederland liefhebben.
